

Filosofie a pojmovost / Filosofie a MYTHOS / Mythos a filosofie / Pojmovost ve filosofii

Filosofie je především nový způsob myšlení, založený na postupně stále přísnejším využívání pojmů a pojmovosti. Tam, kde nedošlo k vynálezu pojmů a způsobu práce s nimi, nemohlo dojít ke vzniku ničeho podobného, jako je filosofie, a proto také o nějaké filosofii nemůžeme mluvit (třeba ve staré Číně nebo staré Indii, a už vůbec ne ve starém Sumeru, jako to činí třeba Kramer). Filosofii však nemůžeme redukovat na pouhý způsob myšlení, protože tento způsob zároveň vede k nějakým výsledkům, a tyto výsledky v jistém rozsahu a jistém smyslu náleží také k filosofii. Jedním z nejpozoruhodnějších typů výsledků pojmového myšlení je „odhalení“ (upřesníme si to ještě později, protože slovo „odhalení“ příliš připomíná Řecko a řecké filosofy) původně nejen nemíněných, ale dokonce ani netušených „předpokladů“ platnosti určitých pojmových koncepcí a jejich důsledků. Konkrétně to znamená, že ve chvíli, kdy vznikne alespoň trochu systematické pojmové myšlení a tím také záměrnější a systematictější reflexe, objeví se nám najednou celý nový svět problematiky, která velmi úzce souvisí se vším tím, co jsme si až dosud myslili, ale o čem jsme až do té doby vlastně vůbec nevěděli. Tento pojmový přístup k nejrůznějším tématům, která byla až dosud známá a často zcela běžná ještě v rámci mytického myšlení, vede postupně k stále novým tématům, k nimž se mytické (tj. předpojmové) myšlení buď vůbec nedokáže vztáhnout, anebo k nimž se tentativně vztahuje jen za pomoci různých metafor a parabol. Filosofický způsob myšlení se sice nikdy od metafor nemůže naprosto očistit, ale jednak na metaforách nestojí, a ani na nich nestaví, jednak se dovede velmi úspěšně vždy znovu pokoušet takové metafory pojmově projasnit (a tím se jich zbavit jako něčeho zatěžujícího) zejména všude tam, kde se to ukáže jako principiálně významné. Lze mít dokonce za to, že právě toto projasňování hloubky nadále (a obecně, běžně) užívaných metafor představuje pro filosofii jednu z hlavních front, na kterých je pojmové myšlení trvale zavázáno překonávat problematické relikty mýtu. (Patočka má pravdu v tom, že mýtus je „smyslem nevyčerpatelný“, což znamená, že pokusy o pojmové odhalování v mýtu nevyslovených předpokladů platnosti toho, co mýtus „říká“, mají dobrý výhled všude tam, kde jde opravdu o hluboký smysl. K Patočkovi je však vždy třeba dodávat, že mýtus je také nevyčerpatelný „nesmyslem“. A všude tam, kde v hloubce toho, co mýtus říká, najdeme při pojmové analýze „nesmysl“, má takový přístup malou nebo žádnou naději na nějakou perspektivní re-interpretaci při použití pojmových prostředků, které má k dispozici. Zároveň však taková konfrontace mýtu a „logu“ (tj. pojmovosti určitého typu) může někdy (byť asi výjimečně) vést k odhalení některých závažných nedostatků a vad příslušného typu pojmovosti – a tím přece jenom k významné pozitivní perspektivě jakéhosi sebe-vylepšení, restrukturování a možná dokonce výměny k dispozici existujícího typu pojmovosti za nějaký typ nový, lepší, výkonnější. Důležité však je přitom jedno: dokud filosof nenajde nové pojmové prostředky, které mu dovolí „odhalit“ smysluplnost tam, kde dosavadní pojmovost viděla jen nesmysl, platí pro něho zákaz s nějakým takovým tušeným, předpokládaným, údajným „smyslem“ pracovat, jako by to byl skutečný „smysl“ a nikoli pouhý nesmysl. To si může dovolit snad theologie, ne však filosofie.)

(Písek, 980109-2.)